

**QORTI CIVILI
(SEZZJONI TAL-FAMILJA)**

**ONOR. IMHALLEF
RAYMOND C. PACE**

Seduta tat-30 ta' Marzu, 2004

Citazzjoni Numru. 389/1999/1

Moira El Arefi gia' Curmi

VS

**Dr. Martin Fenech u l-Prokuratur Legali Hilda Ellul
Mercer li b'digriet tad-9 ta' Lulju 2002 gew appuntati
kuraturi deputati biex jirraprezentaw lill-assenti Hani
Zarrug El Arefi**

Il-Qorti,

I. PRELIMINARI.

Rat ic-citazzjoni attrici datata 17 ta' Frar 1999 a fol. 1 tal-process fejn gie premiss:-

Illi l-kontendenti zzewgu fit-18 t'April 1995.

Illi mill-imsemmi zweg kellhom it-tifla minuri Marua Anthea.

Illi l-kunsens tal-kontendenti jew min minnhom kien vizzjat b'difett serju ta' distorzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga, jew fuq id-drittijiet essenzjali taghha, jew b'anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghalihom li jaqdu l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg.

Illi l-kunsens ta' l-attrici nkiseb b'qerq dwar xi kwalita' tal-konvenut li mix-xorta tieghu fixkel serjament il-hajja mizzewga.

Illi l-kunsens ta' l-attrici nkiseb bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu, jew ta' xi wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga, jew tad-dritt ghall-att taz-zwieg.

Illi l-istess attrici talbet lil din l-Onorabbli Qorti sabiex ghar-ragunijiet premessi:-

1. Tiddikjara li z-zwieg fuq imsemmi ccelebrat bir-rit civili bejn il-kontendenti huwa null u minghajr ebda effett.
2. Bl-ispejjez u bil-konvenut minn issa ngunt ghas-subizzjoni.

Rat id-dikjarazzjoni attrici a fol. 3 tal-process;

Rat il-lista ta' xhieda u d-dokumenti esebiti a fol. 4 u 5 tal-process;

Rat ir-rikors tal-attrici tas-17 ta' Frar 1999 fejn talbet li jinhatru kuraturi deputati sabiex jirrapprezentaw lill-assenti Hani Zarrug El Arefi fl-atti tac-citazzjoni u fl-atti l-ohrajn kollha.

Rat id-digriet sussegwenti tal-Qorti tad-9 ta' Lulju 2002 fejn innominat lil Dr. Martin Fenech u lill-Prokuratur Legali Hilda Ellul Mercer bhala kuraturi ghall-finijiet kollha tal-ligi.

Rat in-nota tal-attrici datata 5 ta' Lulju 2002 li biha pprezentat estratt mill-gazzetta "The Times" tat-2 ta' Lulju 2002 u mill-gazzetta "L-Orizzont" tal-4 ta' Lulju 2002.

Kopja Informali ta' Sentenza

Rat id-digriet tal-affidavit moghti fis-26 t'Awissu 2002 fejn il-Qorti pprefiggiet lill-attur sittin (60) gurnata sabiex jipprezenta l-provi kollha li jista' permezz tal-procedura tal-affidavit.

Rat in-nota tal-eccezzjonijiet tal-kuraturi deputati tat-13 ta' Novembru 2002 a fol. 22 fejn gie exceptit:-

1. Illi huma ghadhom mhux edotti mill-fatti tal-kaz u ghalhekk jirriservaw illi jirrispondu f'aktar dettal u precizjoni fi stadju ulterjuri.

2. Salv eccezzjonijiet ulterjuri.

Rat id-dikjarazzjoni u l-lista tax-xhieda tal-kuraturi deputati a fol. 23 u 24 tal-process.

Rat il-verbal tal-11 ta' Dicembru 2002 fejn inghata digriet affidavit tal-partijiet b'terminu ta' sittin (60) gurnata kull wiehed.

Rat in-nota tal-attrici datata 2 t'April 2003 li permezz taghha esebiet l-affidavits taghha u t'ommha Tessie Curmi wara li ghaddiet kopja tal-istess lill-kontro-parti.

Rat il-verbali tas-seduti tal-10 t'April 2003 fejn Dr. Noel Bartolo ghall-attrici ddikjara li m'ghandux provi izjed; u tat-28 ta' Mejju 2003 fejn l-istess Dr. Noel Bartolo nforma lill-Qorti li l-kawza tista' tibqa' ghas-sentenza u pprezenta nota t'osservazzjonijiet bil-visto tal-kuratur deputat. Il-Qorti pprefiggiet terminu ta' erbghin (40) gurnata lill-kuratur deputat ghan-nota t'osservazzjonijiet responsiva. Il-kawza giet differita ghas-sentenza ghat-30 ta' Marzu 2004.

Rat in-nota t'osservazzjonijiet tal-attrici datata 28 t'Ottubru 2003.

Rat id-dokumenti esebiti.

Rat l-atti kollha l-ohra tal-kawza.

II. KONSIDERAZZJONIJIET.

(i) PRINCIPJI LEGALI.

Illi l-attrici qed tibbaza t-talba taghha fuq l-**artikolu 19 (1) (c), 19 (1) (d) u 19 (1) (f) tal-Kap.255**. L-**artikolu 19 (1) (c)** jghid li zwieg ikun null *“jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb b'qerq dwar xi kwalita' tal-parti l-ohra li tista' mix-xorta taghha tfixkel serjament il-hajja mizzewga”*.

Illi din id-dispozizzjoni hi kwazi identika fil-formulazzjoni taghha ghall-**Canone 1098 tal-Kodici ta' Dritt Kanoniku** vigenti u hu evidenti li d-dispozizzjoni fil-ligi taghna giet ispirata mill-istudji preparatorji u mill-abbozzi tal-Kodici Kanoniku gia ezistenti fl-1981, cjoe' qabel ma l-imsemmi Kodici gie effettivament promulgat.

Illi kif din il-Qorti kellha okkazjoni li tikkummenta fis-sentenza taghha tal-4 ta' Novembru, 1994 fil-kawza fl-ismijiet **“Angela Spiteri xebba Selvagi v. Joseph Spiteri”**, l-**artikolu 23 tal-Kap. 255** ma huwiex ta' ostakolu li ssir referenza ghad-dottrina u l-gurisprudenza kanonika bhala fonti ta', u ghajnuna ghal interpretazzjoni tad-dispozizzjoni in ezami, u dana bhalma l-fatt li ligijiet ta' pajjizi ohra ma humiex parti mill-ligi ta' pajjizna ma hux ta' ostakolu li ssir referenza ghal dawk il-ligijiet u ghall-gurisprudenza ta' dawk il-pajjizi ghall-finijiet ta' nterpretazzjoni tal-ligi domestika.

Illi l-qerq ravvizat fid-dispozizzjoni ta' l-**artikolu 19 (1) (c) tal-Kap. 255** jincidi direttament fuq l-intellett ta' xi wahda mill-partijiet fiz-zwieg u ndirettament fuq il-volonta' tal-persuna ngannata. F'din id-dispozizzjoni, ghalhekk, dak li jintlaqat direttament mhux il-kunsens, izda l-intellett. Kif jispjega l-gurista **Jose' Castano**:-

“Il dolo causa direttamente errore nell'intelletto del paziente, il quale ex errore consente. Con la particella ex vogliamo significare l'immediata causalita' dell' errore sul consenso. L'atto di consentire pero' e' atto entittivamente

di volonta'". (Il Sacramento del Matrimonio, Roma, 1992, p. 357). Dan il-qerq jista' jigi kemm minn wahda mill-partijiet fiz-zwieg kif ukoll minn terza persuna. "In definitiva, quello che conta e che il dolus abbia influsso nel consenso, cioe' che il consenso matrimoniale provenga dall' errore doloso, senza il-quale il consenso non sarebbe mai stato espresso" (op. cit. P. 358).

Illi biex tissussisti s-sitwazzjoni ravvizata fil-paragrafu in dizamina jridu jikkonkorru erba' affarijiet:-

- i) il-qerq perpetrat bil-hsieb li wiehed jikseb il-kunsens tal-parti;
- ii) li l-qerq ikun incida fuq il-kunsens tal-parti;
- iii) li l-qerq ikun jirrigwarda xi kwalita' tal-parti l-ohra; u
- iv) li din il-kwalita' tkun tista' mix-xorta taghha tfixkel serjament il-hajja mizzewga.

Illi l-**artikolu 19 (1) (f)** jipprovdi li zwieg ikun null:-

"jekk il-kunsens ta' xi wahda mill-partijiet ikun inkiseb bl-eskluzjoni pozittiva taz-zwieg innifsu, jew ta' xi wiehed jew aktar mill-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga, jew tad-dritt ghall-att taz-zwieg".

Illi ma hemmx dubju li l-legislatur Malti, meta fformula dan il-paragrafu, kellu quddiemu l-izvilupp guriprudenzali u dottrinali fil-kamp tad-Dritt Kanoniku sa l-1981, cjoe' meta l-**artikolu 19** allura ezistenti fil-ligi taghna gie sostitwit bl-**artikolu 19** vigenti illum. Infatti jekk wiehed jara l-inciz (2) tal-**kanone 1101 tal-Kodici ta' Dritt Kanoniku** promulgat sentejn wara dawk l-emendi fil-**Kap. 255**, wiehed isib li dan l-inciz hu kwazi identiku ghall-ligi taghna:

"At si alterutra vel utraque pars positivo voluntatis actu excludat matrimonium ipsum vel matrimonii essenziale aliquo elementum, vel essentialem aliquam proprietatem, invalide contrhit".

Illi hawn qeghdin fil-kamp tas-simulazzjoni, u cjoe' meta l-atti, gesti jew kliem esterni ma jikkorrispondux għall-kunsens intern li jkun qed jinghata. L-awturi jikkellmu dwar *consensus simulatus* jew *consensus fictus*. Din is-simulazzjoni tista' tkun jew totali jew parzjali. Kif jispjega l-awtur **Castano (Castano, J.F., Il Sacramento del Matrimonio, Roma, 1992):-**

"In generale si parla di exclusio totale e di exclusio parziale. La prima sarebbe la esclusione della "totalita" matrimoniale, cioe' del matrimonium ipsum, mentre la seconda si riferisce al matrimonio solo "parzialmente", vale a dire ad essentiale matrimonii aliquod elementum e ad essentialem aliquam proprietatem. Ad ogni modo, si tratta della esclusione totale o della esclusione parziale, per quanto riguarda l-effetto sulla validita' del matrimonio, non c'e' nessuna differenza, giacche' il matrimonio in ambedue i casi e' sempre invalido." (op. Cit. P.382)

Illi tezisti simulazzjoni totali meta l-kontraent esternament ikun qed jaghmel atti li ma jkunux in konformi mal-volonta' tieghu interna. Per ezempju, meta wiehed *"in no way consents to marriage"*. (**Bejan** 29 ta' Lulju 1970) jew *"when he positively does not intend to give his consent while he can."* (**Abbo** 8 ta' Frar 1968) jew meta wiehed *"does not have the intention of contracting marriage but wishes to put on an act"*. (**Pausilla** 18 ta' Dicembru 1980).

Illi d-decizjonijiet rotali ohra osservaw li simulazzjoni totali taz-zwieg jista' jsehh ukoll *"when a person excludes either marriage itself or his or her spouse."* (**Mercieca** 15 ta' Lulju 1973) (**Ferraro** 26 ta' April 1978).

Illi simulazzjoni totali tezisti wkoll meta hemm inkluz element kuntrarju ghaz-zwieg. Ezempju ta' dan huwa meta bniedem jizzewweg *"for his own purposes which are different from marriage."* (**Rogers** 11 ta' Novembru 1993). Wiehed jista' jizzewweg għal ragunijiet personali u soggettivi (*finis operantis et extraneus*). Dawn ir-ragunijiet jistghu ma jikkoncidux ma` dawk taz-zwieg innifsu (*finis operis*). Jekk iz-zewg motivi jikkoezistu għaliex wahda ma teskludix lil ohra allura m'hemmx simulazzjoni u tali zwieg

huwa validu. Mill-banda l-oħra jekk wiehed jizzewweg bil-hsieb ewlieni tal-motivi soggettivi tieghu ad esklużjoni tal-motivi taz-zwieg innifsu allura dak iz-zwieg huwa null.

Illi fil-kaz ta' nullita' parzjali l-kontraent ma jkunx qed jeskludi z-zwieg innifsu fi totalita' tieghu pero' jkun jeskludi wiehed mill-elementi essenzjali tieghu u b'hekk xorta wahda jirrendi l-istess zwieg null.

Illi fil-ligi taghna mkien ma nsibu elenkati x'inhuma l-elementi essenzjali tal-hajja mizzewga pero' huwa principju rikonoxxut fis-socjeta' Maltija li z-zwieg kif nifhmuh ahna ghandu a bazi tieghu l-element ta' esklussivita', cjoe' dik il-fedelta` reciproka li l-partijiet jaghtu u jweghdu lil xulxin (*Bonum Fidei*).

Illi ghalhekk meta parti tidhol ghaz-zwieg tkun waqt il-hin tal-kunsens qeghda taghti lilha nnifisha lill-parti l-oħra u b'hekk qed teskludi relazzjonijiet ma' terzi persuni. Punt iehor li jrid jigi sollevat in ezami ta' dan is-sub-inciz huwa li l-ligi titkellem dwar esklużjoni pozittiva. Huwa accettat fil-Gurisprudenza taghna li sabiex jigi sodisfat dan ir-rekwizit m'hemmx bzonn li tali esklużjoni tkun wahda sfaccata, l-intenzjoni ta' l-eskluzjoni tista' tkun wahda percepibbli minn azzjonijiet impliciti. Gurisprudenza nostrana tammetti li hemm distinzjoni bejn id-dritt għall-fedelta' u l-abbuz ta' dan id-dritt. Ghalhekk relazzjonijiet extra konjugali wara z-zwieg ma jikkontribwixxux wahedhom argument għan-nullita'.

Illi lanqas ma jirrizulta f'nullita' meta wiehed mill-partijiet jiehu decizjoni wara z-zwieg li jnehhi jew jimmodifika d-dritt għall-fedelta' gja' moghti fil-kunsens taz-zwieg. Minkejja dan, relazzjonijiet extra konjugali għandhom jigu meqjusa bis-serjeta' ghaliex jistghu jkunu rizultat ta' kunsens limitat minhabba simulazzjoni parzjali. *"We must take care not to consider lightly such a strong indication since more often than not, it could be a certain sign that the obligation of fidelity has not been assumed."* (**Pompedda** 7 ta' Lulju 1972).

Illi dak li jrid jigi ppruvat, sal-grad li trid il-ligi taghna fil-kamp civili, hu li fil-mument tal-ghoti tal-kunsens matrimoniali parti wahda jew it-tnejn kellha jew kellhom il-hsieb maghmul li ccahhad lill-parti l-ohra mid-dritt kif aktar 'il fuq imfisser *ossia* li tonqos mid-dover korrispondenti. Tali prova tista' ssir permezz ta' dikjarazzjonijiet f'dan is-sens – basta li l-Qorti tqishom, fic-cirkostanzi kollha tal-kaz, li jkunu attendibbli, kif ukoll minn cirkostanzi antecedenti, konkomitanti u sussegwenti ghall-ghoti tal-kunsens, cjoé' ghaz-zwieg.

Illi l-attrici issemmi wkoll l-**artikolu 19 (1) (d)** li jipprovdi li zwieg ikun null jekk *“vizzjat b'difett serju ta' diskrezzjoni ta' gudizzju fuq il-hajja mizzewga jew fuq id-drittijiet u dmirijiet essenzjali taghha, jew b'anomalija psikologika serja li taghmilha mpossibbli ghal dik il-parti li taqdi l-obbligazzjonijiet essenzjali taz-zwieg”*.

Illi b'difett serju ta' diskrezzjoni, il-legislatur ma riedx ifisser semplicement kwalsiasi stat ta' mmaturita' li parti jew ohra fiz-zwieg tista' tkun fiha fil-mument li jinghata l-kunsens reciproku. Li kieku l-legislatur irrikjeda maturita' shiha u perfetta, ffit jew addirittura ebda zwieg ma kien ikun validu. In-nuqqas ta' discretio judicii hu kuncett guridiku ntrinsikament marbut mal-kapacita' ta' parti jew ohra fiz-zwieg li taghti l-kunsens liberu u xjenti taghha ghar-rabta taz-zwieg.

Illi kif jispjega **Bersini**, id-diskrezzjoni ta' gudizzju tikkonsisti f'zewg elementi distinti izda konkorrenti w interdipendenti:-

“la piena avvertenza e il deliberato consenso ... La piena avvertenza si riferisce alla sfera intellettuale, il deliberato consenso a quella volitiva. In altri termini, la discrezione di giudizio comprende la maturita' di giudizio e la maturita' affettiva.... La maturita' di giudizio comporta una conoscenza critica proporzionata all'atto da compiere, agli obblighi essenziali da assumersi e ai doveri cognugali che ne derivano proiettati nel futuro. La maturita' affettiva comporta generalmente quella adeguata evoluzione degli istinti, degli affetti, dei sentimenti, della emotivita' che se

sono turbati o inadeguati intaccano direttamente la volonta' e possono privare della libera scelta interiore. Abbiamo cosi' una mancanza di consenso libero (immaturita' affettiva) e ponderato (immaturita' di giudizio)" (Bersini. F., Il Diritto Canonico Matrimoniale (Torino, 1994), p. 97.)

Illi l-istess awtur ikompli jispjega li "e necessaria la discrezione non tanto per l'atto in se, al momento di emettere il consenso, quanto per gli impegni per il futuro. Ovviamente si richiede una ponderazione degli impegni sostanziali del matrimonio e non di tutto il suo valore etico religioso, sociale, giuridico ed economico, altrimenti ben pochi sarebbero in grado di emettere un valido consenso. Ogni volta che i contraenti abbiano raggiunto l'eta prescritta dal legislatore per poter contrarre matrimonio, si presume che essi siano in possesso della debita discrezione di giudizio; tale presunzione, tuttavia, ammette prove in contrario. Pertanto, qualora si possa dimostrare, per qualsiasi motivo, la capacita' intellettuale e volitiva sopra descritta sia gravemente alterata o addirittura mancante, si dovra' ritenere che il vincolo matrimoniale sia nullo per difetto di discrezione di giudizio. ".....se il soggetto non e' in grado di superare (i) condizionamenti interiori, allora si dira' che la scelta di lui non e stata libera; In ogni caso, i nubenti debbono aver coscienza di assumere vere obbligazioni (e reciprocamente di concedere veri diritti) di creare cioe' col matrimonio un patto che vincola a un comportamento idoneo e adeguato alla specifica societa' coniugale, sia nei rigwardi dell' altra parte sia nei rigwardi della parole" (Pompedda, MF., Incapacita' di Natura Psichica in Matrimonio Canonico: Fra Tradizione e Rinnovamento (Bologna, 1991), pp. 231, 233).

*Illi l-awtur **Viladrich** jispjega li:-*

"The discretion of judgment refers to that degree of maturity of comprehension and of will of the contracting parties which enables them to give and receive each other, through a juridical bond, in a unique community of life and love. This community is indissolubly faithful,

*ordered to the good of the spouses as well as to the procreation and education of the offspring” (Viladrich, P.J., **Matrimonial Consent in Code of Cannon Law Annotated (Montreal, 1993)**, p. 686).*

(ii) APPREZZAMENT TAL-PROVI.

Illi mill-provi prodotti jirrizulta minghajr ebda dubju kwalunkwe li l-istess attrici zzewget lill-konvenut civilment biss peress li kienet inqabdet tqila; kienet ilha taf lill-konvenut biss sitt (6) xhur, inqabdet tqila wara erba' (4) xhur li saret tafu l-ewwel darba, u rifjutat l-avvanzi tieghu mmedjati biex tizzewgu kemm il-darba, anke wara li harget tqila, izda fl-ahhar cediet ghat-tentattivi tieghu, konxja tal-fatt li tali tarbija kienet altrimenti ser titwieled barra z-zwieg u bla missier.

Illi min-naha l-ohra jidher li l-konvenut kellu biss skop li jakkwista stat ta' ragel mizzewweg mara Maltija, u dan ghall-iskopijiet ta' permanenza f'dan il-pajjiz, tant li konsistentement stqarr mal-attrici li ried jizzewweg hawn Malta. Fil-kaz ta' l-attrici ma hemm l-ebda dubju mill-provi prodotti li avvantaggja ruhu mill-fatt li l-attrici harget tqila minnu. Jidher li l-attrici kienet konxja ta' dan kollu sa mill-bidunett tar-relazzjoni taghha mal-konvenut, u kien ghalhekk li lanqas riedet tizzewgu, ghalkemm inqabdet tqila minnu. Izda fl-ahhar mill-ahhar b'hafna zeghil u rikorsi lejn l-istint materna tal-attrici, il-konvenut irnexxielu jikkonvinci lill-attrici biex tizzewgu, minkejja l-fatt li l-attrici tiddikjara bl-aktar mod car li ma kenitx thobbu, tant li ddeskriviet il-gurnata taghha taz-zwieg bhala l-ahhar gurnata ta' hajjitha.

Illi intant jirrizulta li wara z-zwieg il-konvenut immaltratta lill-attrici b'mod li anke sawwatha meta hija kienet tqila u wkoll quddiem il-geniturti taghha. Huwa ried kontroll assolut fuqha u ma riedha tmur imkien minghajr il-kunsens tieghu, u wara sensiela ta' torturi fil-konfront tal-attrici habta u sabta f'Mejju 1996 abbanduna kemm lilha u lil bintha u minn dakinhar qatt ma rega' kkomunika maghha.

Illi minn dan kollu jidher car li t-talba attrici ghandha tigi milqugha fuq it-tliet binarji proposti, b'dan li dan iz-zwieg jirrizulta li huwa null abbazi tal-**artikolu 19 (1) (d)** ghar-ragunijiet imputabbli lill-attrici, u abbazi tal-**artikolu 19 (1) (c) u (f)** ghar-ragunijiet imputabbli lill-konvenut.

III. KONKLUZJONI.

Illi ghalhekk ghal dawn il-motivi, din il-Qorti, **taqta' u tiddeciedi**, billi filwaqt li tichad l-eccezzjonijiet tal-kuraturi deputati in kwantu l-istess huma b'xi mod inkompatibbli ma' dak hawn deciz, **tilqa' t-talba attrici** b'dan illi:-

1. Tiddikjara li z-zwieg fuq imsemmi ccelebrat bir-rit civili bejn il-kontendenti fit-18 ta' April 1995 huwa null u minghajr ebda effett abbazi tal-**artikolu 19 (1) (d)** ghar-ragunijiet imputabbli lill-attrici, u abbazi tal-**artikolu 19 (1) (c) u (f)** ghar-ragunijiet imputabbli lill-konvenut assenti.

Bl-ispejjez kollha kontra l-konvenut assenti, b'dan li l-kuraturi deputati ghandhom jithallsu skond il-ligi.

Moqrija.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----